

De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2021

Gerben Jukema¹, Pascal Ramaekers² en Petra Berkhout¹ (red.)

G.D. Jukema, P. Ramaekers en P. Berkhout (Red.), 2021. *De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband – editie 2021*. Wageningen/Heerlen/Den Haag, Wageningen Economic Research en Centraal Bureau voor de Statistiek, Rapport 2021-001. 126 blz.; 45 fig.; 38 tab.; 117 ref.

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research¹ en het Centraal Bureau voor de Statistiek² met subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van het Beleidsondersteunend/ onderzoeksthema 'Grüne Woche' (BO-43-014.01-032).

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling van de Nederlandse handel in landbouwproducten in 2020. Wageningen Economic Research en CBS maken in deze gezamenlijke uitgave de eerste ramingen van de landbouwhandelscijfers voor 2020 bekend en voorzien deze van duiding. Het gaat zowel om de landbouwgoederen als de landbouwgerelateerde goederen. Daarnaast gaat het rapport in op hoeveel Nederland verdient aan de landbouwhandel. Er zijn drie katernen die dieper ingaan op speciale onderwerpen. Voor deze editie zijn dat de gevolgen van Brexit voor de Nederlandse landbouwhandel, een analyse van de agrologistiek en de regionale functie van Nederland in de EU.

In this joint publication, Wageningen Economic Research and CBS present and explain the first estimates of agricultural trade figures for 2020. These concern both agricultural goods and agriculture-related goods. In addition, the report discusses how much the Netherlands earns from agricultural trade. Three topics are discussed in more detail. For this edition these are the consequences of Brexit for Dutch agricultural trade, an analysis of agricultural logistics and the regional function of the Netherlands in the EU.

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/538688> of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2021 Wageningen Economic Research

Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl, www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel 4.0 Internationaal-licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2021

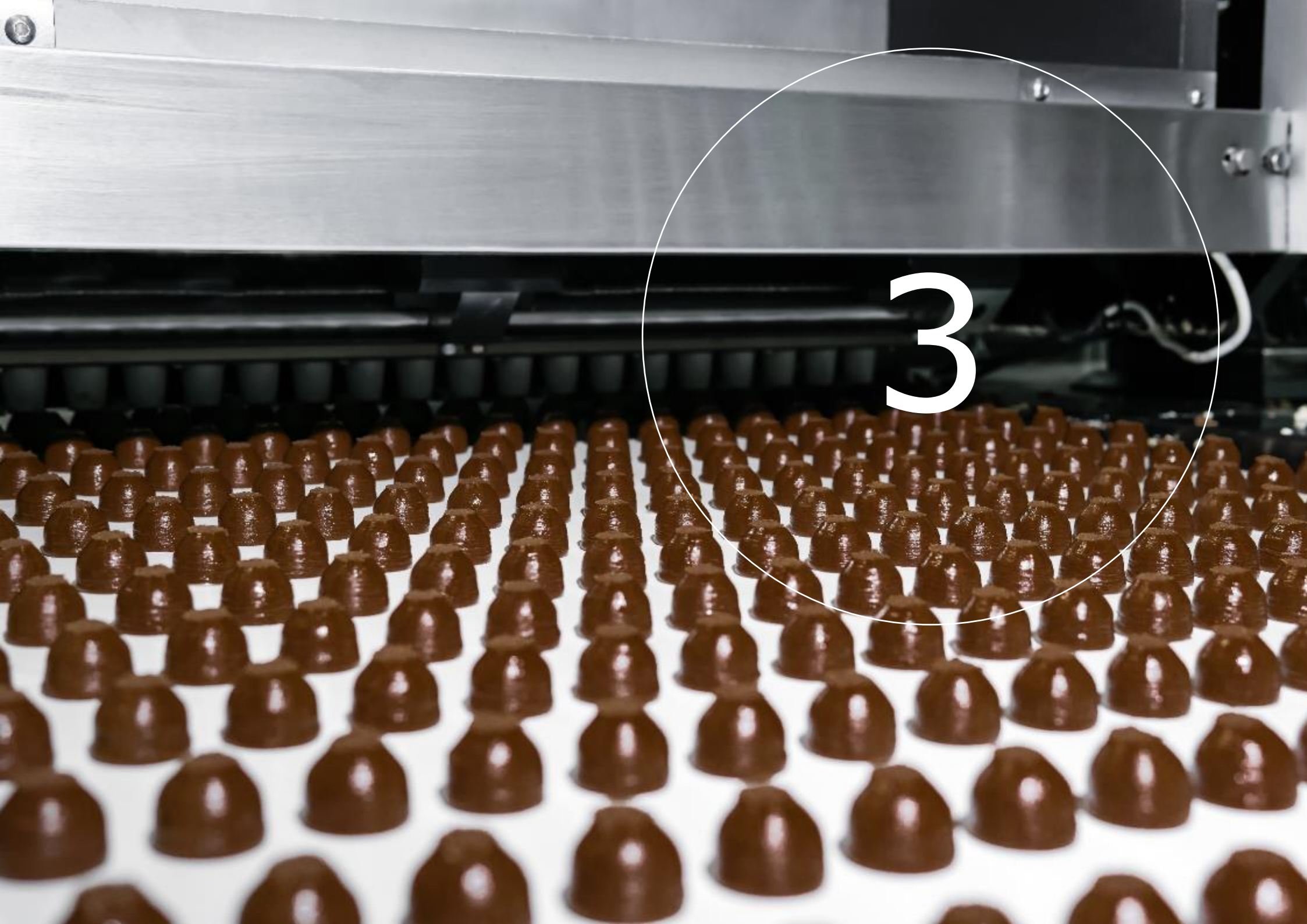
De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Rapport 2021-001 | Projectcode 2282500352

Foto's: Shutterstock

3

De Nederlandse handel in landbouwgoederen

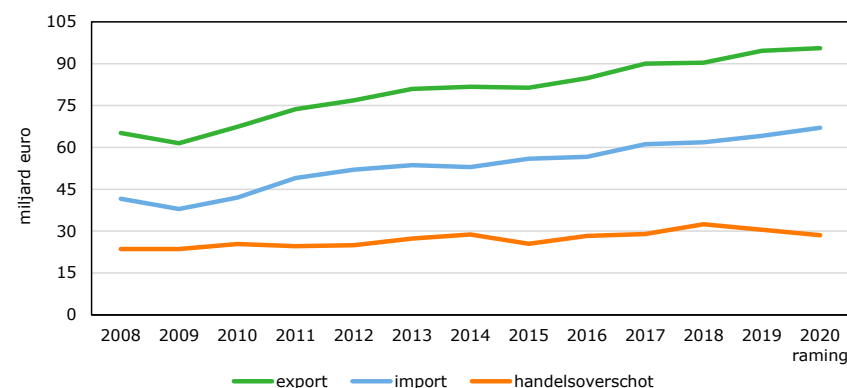
Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste trends in de Nederlandse handel in landbouwgoederen op macroniveau. De eerste paragraaf beschrijft de ontwikkeling van de totale landbouwimport en -export. In de tweede paragraaf wordt voor de landbouwexport een onderscheid gemaakt tussen de export van Nederlandse makelij en de wederuitvoer van buitenlandse makelij. In paragraaf drie wordt de ontwikkeling van de handelswaarde afgepeld tot volume- en prijsontwikkelingen. De laatste paragraaf bespreekt wat de Nederlandse economie overhoudt aan de export van landbouwgoederen.

3.1 Krap nieuw landbouwexportrecord

Ondanks de coronacrisis (zoals uitvoerig beschreven in hoofdstuk 2) bereikt Nederland waarschijnlijk een nieuw landbouwexportrecord in 2020 (zie figuur 3.1). Het is nog niet met zekerheid te zeggen, omdat pas voor tien maanden cijfers beschikbaar zijn (de overige twee maanden zijn een raming). Bij een sterk tegenvallende export in november en december 2020, door het effect van een 'tweede golf' in de coronapandemie, kan het 2020-cijfer uiteindelijk nog iets lager uitvallen dan in 2019. Naast corona spelen ook andere bijzondere ontwikkelingen aan het einde van 2020 (zoals een uitbraak van varkenspest in Duitsland, zie paragraaf 9.5) of juist positieve hamstereffecten door Brexit bij de Nederlandse uitvoer naar het VK (zie verder hoofdstuk 7). Deze recente ontwikkelingen zitten niet of nauwelijks in deze cijfers (met waarneming tot en met oktober 2020).

De Nederlandse landbouwexport wordt voor 2020 geraamd op 95,6 miljard euro; dat is 1,0% hoger dan in 2019 (94,6 miljard euro). Het kan het vijfde landbouwexportrecord op rij worden. De landbouwimportwaarde groeit met 4,5% nog harder dan de landbouwexport, tot 67,1 miljard euro in 2020. Het wordt daarmee het zesde landbouwimportrecord op rij. In de periode 2008-2020 is de landbouwimport met 61% toegenomen. Dat is meer dan de landbouwexport, die in dezelfde periode met 47% toenam.

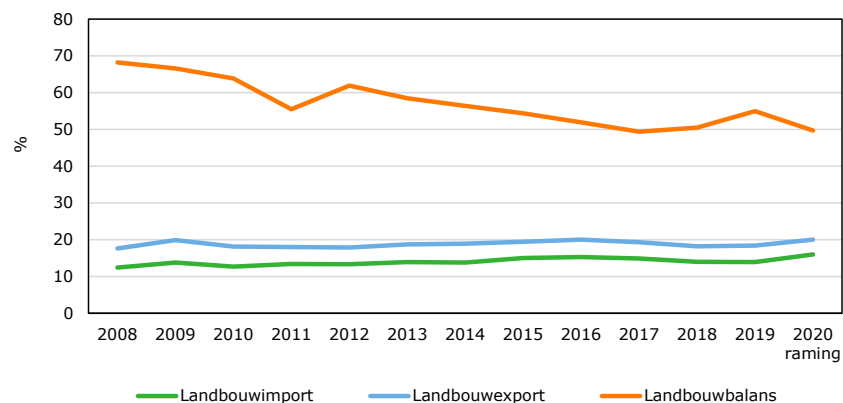
Het handelsoverschot, het saldo van uitvoer en invoer, wordt voor 2020 geraamd op 28,5 miljard euro en dat is minder dan in de drie jaren ervoor. In 2019 was het nog 30,5 miljard euro. De landbouwimport is in 2020 niet alleen procentueel harder gegroeid dan de landbouwuitvoer, maar ook absoluut (in euro's). In de periode 2008-2020 is het overschot met 21% toegenomen. De lagere groei bij de uitvoer heeft vooral te maken met het feit dat na het salderen van uitvoer en invoer, vooral een volumegroei overblijft. De groei van de import- en exportwaarde is voor het grootste deel toe te schrijven aan een prijsstijging. Paragraaf 3.3 gaat verder in op prijs- en volume-effecten.

Figuur 3.1 Ontwikkeling waarde Nederlandse landbouwexport, -import en handelsbalans

Bron: CBS tot en met oktober 2020, raming november - december 2020 door WUR en CBS.

In 2020 betrof naar schatting 20,0% van de Nederlandse goederenexport landbouwgoederen (zie figuur 3.2). Dat is het hoogste aandeel sinds 2008, maar even hoog als in 2016). In 2019 ging het om een aandeel van 18,4%. Ook de landbouwimport komt uit op het hoogste percentage tot dusverre met 16,0% van de totale goederenimport. Dat de percentages zo hoog uitkomen heeft vooral te maken met ontwikkelingen buiten de landbouw. Zo zijn de olie- en gasprijzen als gevolg van de coronapandemie flink gedaald, dat heeft vooral effect gehad op de handelswaarde van niet-landbouwgoederen (CBS, 2020). De noodzakelijkheid van voeding voor mensen maakt ook dat de coronatijd minder effect heeft gehad op de handel in landbouwgoederen dan op andere producten (zie verder hoofdstuk 2).

Figuur 3.2 Ontwikkeling landbouwaandeel in totale goederenexport -import en handelsbalans

Bron: CBS tot en met oktober 2020, raming november - december 2020 door WUR en CBS.

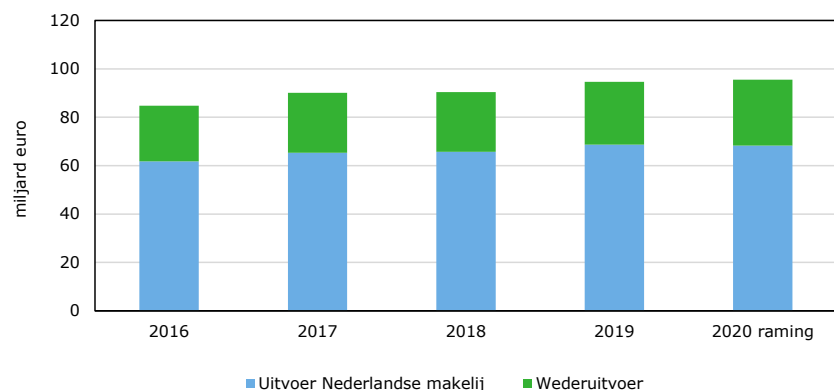
¹ In de standaardpublicaties van het CBS gaat het enkel om wederuitvoer en de uitvoer van Nederlandse makelij. Er bestaat echter ook (quasi-)doorvoer van landbouwgoederen. Het verschil met wederuitvoer is dat de goederen tijdens de gehele doorvoer door Nederland in buitenlands eigendom blijven. Omdat de Nederlandse economie hieraan nauwelijks verdient, wordt deze stroom normaal niet meegenomen in de cijfers. In hoofdstuk 8 (agrologistiek) worden ook cijfers van de vervoersstatistieken gebruikt en om die reden worden in dat hoofdstuk wel doorvoercijfers gebruikt.

Het hiervoor gepresenteerde afnemende landbouwoverschot tussen 2019 en 2020 vertaalt zich ook in een dalend aandeel van de landbouw in het totale Nederlandse goederenhandelsoverschot. Het zakt van 55% in 2019 naar 49,7% in 2020, nog steeds een fors percentage. Vanuit dit handelsbalansperspectief blijkt landbouw van groot belang voor de Nederlandse handel. Wel is het percentage fors lager dan in 2008, toen het nog 68,2% bedroeg. De daling is vooral te verklaren uit ontwikkelingen buiten de landbouw. Zo is Nederland in de afgelopen jaren ook andere lucratieve producten gaan exporteren, zoals gespecialiseerde chipmachines (CBS, 2019).

3.2 Kleine krimp bij export van Nederlandse makelij

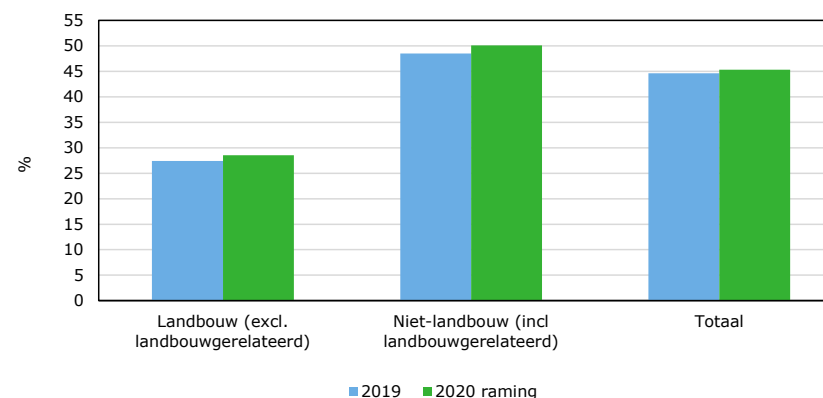
De Nederlandse landbouwexport bestaat uit wederuitvoer (niet of licht bewerkte import die via Nederland doorgaat naar een derde land) en export van Nederlandse makelij.¹ Tot de laatste groep hoort ook de export van significant bewerkte import die door Nederland wordt geëxporteerd, zoals hier geproduceerde chocolade op basis van Ivoriaanse cacaobonen bijvoorbeeld. Het onderscheid tussen beide groepen is van belang, omdat Nederland veel meer verdient aan de export van Nederlandse makelij dan aan wederuitvoer. Dit komt terug in de paragrafen 3.4, 4.4, 5.6 en 6.4 waar het concept 'exportverdiensten' verder wordt beschreven.

In 2020 wordt de export van Nederlandse makelij geraamd op 68,3 miljard euro en de wederuitvoer op 27,3 miljard (zie figuur 3.3), Dat is een kleine krimp van de export van Nederlandse makelij ten opzichte van 2019 (met 0,6%) en een flinke groei van de wederuitvoer (met 5,1%). De volledige groei van de totale landbouwexport is daarmee te danken aan een groei van de wederuitvoer van landbouwgoederen. Het aandeel van de wederuitvoer in de totale landbouwexport groeit al jaren heel gestaag, van 27,1% in 2016 tot 28,6% in 2020.

Figuur 3.3 Aandeel wederuitvoer in de Nederlandse goederenexport
Bron: CBS tot en met oktober 2020, raming november - december 2020 door WUR en CBS.

De landbouwexport heeft relatief veel 'made in Holland'-producten in vergelijking met niet-landbouw en dat is terug te zien in het relatief lage percentage wederuitvoer in de totale landbouwexportwaarde (zie figuur 3.4). Van de landbouwexport is 28,6% wederuitvoer van buitenlandse makelij en 71,4% export van Nederlandse makelij. Deze 71,4% is een stuk hoger dan bij de export van niet-landbouwproducten waar slechts 49,2% 'made in Holland' in 2020. In de totale goederenexport is 54,2% van Nederlandse makelij en 45,8% van buitenlandse makelij. Bij zowel landbouwgoederen als bij niet-landbouwgoederen is het belang van wederuitvoer groeiende. Nederland heeft een zeer belangrijke distributiefunctie als toegangspoort tot Europa en het belang van die rol neemt nog steeds toe (zie verder hoofdstuk 8).

Figuur 3.4 Ontwikkeling landbouwaandeel in totale goederenhandel
Bron: CBS tot en met oktober 2020, raming november - december 2020 door WUR en CBS.

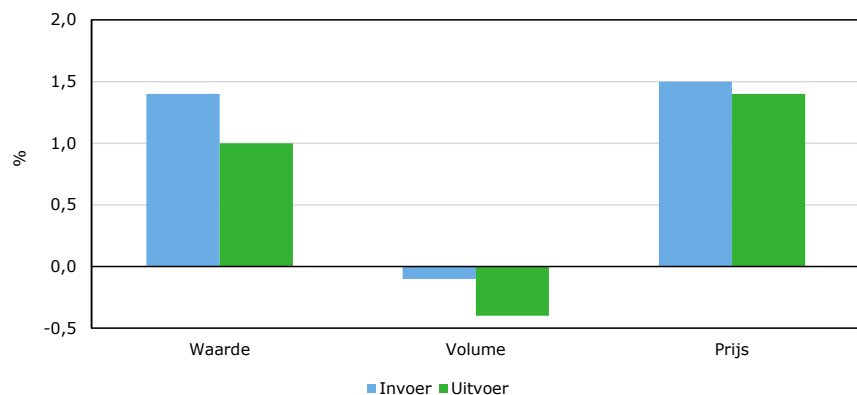
3.3 Volume daalt, prijs stijgt

Naast het onderscheid wederuitvoer/uitvoer Nederlandse makelij is het van belang om onderscheid te maken tussen volume- en prijsmutaties, beide dragen bij aan een verandering van de handelswaarde. Een toename van handelswaarde hoeft geen toename van het exportvolume te betekenen. Bij de nationale rekeningen van het CBS worden deze prijs- en volumemutaties berekend, ook voor landbouwgoederen. Vanwege verschillen in verslagperiode, methodologie en goederenclassificatie zijn de waardemutaties hier niet precies gelijk aan de mutaties in paragraaf 3.1. Voor het algemene beeld maakt het echter niet veel uit. In figuur 3.5 is duidelijk te zien dat de lichte groei bij de invoer en uitvoer van landbouwgoederen te danken is aan een prijsstijging en niet aan een volumestijging.

Zowel bij de invoer als bij de uitvoer is er sprake van een licht afnemend handelsvolume² en een toenemend prijsniveau. Uit een analyse op

² Dit betreft het totaalcijfer voor de landbouw en voeding. Onderliggend zien we een handelsvolumegroei bij primaire landbouwproducten en een handelsvolumekrimp bij secundaire landbouwgoederen (voedingsmiddelen). Bij beide groepen is er sprake van een prijsstijging.

productniveau blijkt dat bij 40% van de landbouwgoederen er een volumedaling is in combinatie met een prijsstijging. Bij circa een derde van de goederen komt juist het omgekeerde voor: een volumegroei met een prijsdaling. De overige twee combinaties (prijs- en volumedaling of prijs- en volumestijging) komen minder voor. In hoofdstuk 5 worden prijs- en volumeontwikkelingen voor de diverse landbouwgoederen besproken.

Figuur 3.5 Ontwikkeling landbouwwaarde, -volume en -prijs, 2019-2020
Bron: CBS (Nationale Rekeningen).

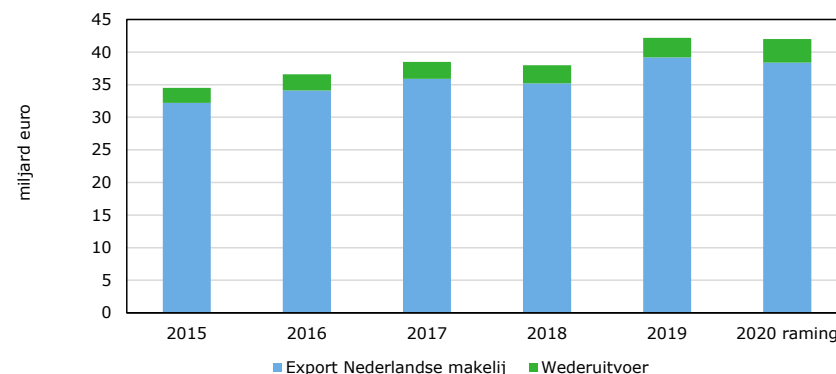
3.4 Lichte afname exportverdiensten

Voor 2020 is ook een raming gemaakt van de Nederlandse verdiensten³ aan de export van landbouwgoederen. Het CBS maakt deze berekeningen met behulp van waardeketenonderzoek op basis van input-outputtabellen van de nationale rekeningen. Daarbij wordt rekening gehouden met de gehele exportketen van producten en met lucratieve export (van Nederlandse makelij) en minder lucratieve export (van buitenlandse makelij). Exportverdiensten zijn wat de Nederlandse economie overhoudt aan de export

³ Exportverdiensten zijn vrijwel hetzelfde begrip als de toegevoegde waarde die voortkomt uit de landbouwexport. Het verschil betreft het saldo van productgebonden belastingen en subsidies. Hier is gekozen voor exportverdiensten, inclusief het saldo van productgebonden

van landbouwgoederen na aftrek van de daarvoor gemaakte kosten (invoer van grondstoffen, diensten, halffabrikaten en de invoer voor wederuitvoer).

In lijn met paragraaf 3.2 is een afname van de verdiensten aan de export van landbouwgoederen van Nederlandse makelij zichtbaar in vergelijking met 2019, terwijl de wederuitvoer verdiensten juist toenemen. In tegenstelling tot bij de exportwaarde leidt dit onder de streep tot een kleine afname van de totale exportverdiensten. Dat is niet vreemd, omdat het belang van de wederuitvoer in termen van exportverdiensten een stuk kleiner is dan in termen van exportwaarde. Nederland verdient per euro export namelijk relatief weinig aan wederuitvoer, namelijk 11 eurocent in vergelijking met de export van Nederlandse makelij waar de verdiensten gemiddeld 60 eurocent per euro bedragen.⁴

Figuur 3.6 Ontwikkeling verdiensten aan de Nederlandse landbouwexport
Bron: CBS (waardeketenonderzoek).

belastingen en subsidies, omdat dit als voordeel heeft dat vergelijkingen kunnen worden gemaakt met het bruto binnenlands product (bbp) tegen marktprijzen.

⁴ Voor een zuivere benadering wordt vergeleken met de exportwaarden van Nationale Rekeningen, die conceptueel iets afwijken van de exportwaarden bij de bronstatistiek.

Voor 2020 worden de totale verdiensten aan de export van landbouwgoederen geraamd op 41,9 miljard euro, waarvan 38,4 miljard dankzij de export van Nederlandse makelij en 3,6 miljard euro door wederuitvoer (zie figuur 3.6). In 2019 ging het om 42,2 miljard euro. Met het cijfer van 2020 heeft landbouw een aandeel van 31% in de totale Nederlandse verdiensten aan goederenexport en een aandeel van circa 5,8% in het totale Nederlandse bbp.⁵ Dit betreft een toename ten opzichte van 2015 (toen respectievelijk 29 en 5,0%).

⁵ Uitgaande van bbp-raming CPB (2020).

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research
RAPPORT
2021-001
ISBN 978-94-6395-678-9

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers (5.500 fte) en 12.500 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
